

L'EXPLORACIÓ D'ILLES CONEGUDES

per Pere Calders

i VI

LA HISTÒRIA CONTINUA

*El camí de la catàstrofe assenyala
també el camí de l'alliberació; la
llum s'encén en les tenebres.*

MEREJKOWSKY

Revisar i establir un ordre de valors és una feina que cal fer periòdicament. Requereix, ultra la preparació indispensable, una dosi de coratge i de tenacitat que no són corrents. Ho són tan poc, que aquesta és una de les causes de la crisi actual de la nostra crítica literària, accentuada per la impossibilitat de seguir el moviment d'obres publicades en català. Per això, tot i discrepar-hi en qüestions de fons, repeteixo que em sembla summament útil la labor que realitza en Joaquim Molas, i em doldria que perdés eficàcia per falta de contrast. Una actitud que suposa una càrrega polèmica necessita topar amb antagonismes per a no convertir-se en un soliloqui, on el rigor antologista acabi per semblar, només, un florilegi personal. Però no és possible d'esperar el desvetllament de gaires vocacions de crític —o almenys d'obtenir-ne serveis immediats— mentre no s'alci la llarga veda de premsa en el nostre idioma. Aquest és el motiu més important de la crisi esmentada abans: els pocs espais dedicats a la recensió de llibres se'ns van tornant ressenyes, i les ressenyes, fitxes. Darrerament, fins i tot la fitxa ja no dona l'abast, o bé no surt dels petits calaixos privats. Sorgeix l'acord, potser no formulat explícitament, d'ocupar-se tan sols dels llibres que *valen la pena*, situació gairebé obligada que porta a la crítica d'una sola cara, aquella més agradable i menys compromesa que exclou la nota adversa. Així, la missió de guiatge queda mutilada, tot i el fet que ignorar un llibre ja constitueixi una opinió; però cal confessar que, en el terreny de la crítica, refiar-se de sobreentesos és una variant dels equilibris que han fet tant de mal al gènere.

Cal tenir en compte que no hi ha professionals entre els escriptors catalans *fidels*. Tots, considerables o no, han de robar hores al descans per a obeir una crida que dona al nostre moviment literari una poc envejable diferència, una abnegació que ja no cal potser en cap altre país. Per molt objectable que sigui, podem afirmar que cada llibre escrit en català, independentment del seu valor, *val la pena* en el sentit de la seva contribució a la nostra perdurabilitat. De fet, no hi ha cultures normals només amb llibres excel·lents, i nosaltres aspirem a la normalitat.

En aquest panorama, sovint entristit pels retrocessos i pels desenganys, no crec pas que hagi arribat el moment de les exclusions implacables. Som molts els qui sentim que corre més pressa d'expressar alguna de les reconeixences degudes,

ja que les joves vocacions se sentiran més estimulades, si veuen que no guardem la generositat per a les notes necrològiques. Això és un aspecte de la qüestió que pot semblar banal, i segurament ho seria, si ho teníem tot resolt. És més: admeto que algú s'escandalitzi en nom de l'estricta justícia crítica, que ha de fallar els resultats i no les intencions.

Tanmateix, tot el nostre món literari és condicionat per la circumstància que la vocació neix aquí lligada a una tria cívica. La curiosa hostilitat que desperta una obra que desplaça —els gustos literaris originen aversions terribles—, convé que la passem pel sedàs del nostre intent de salvar-nos a través de l'idioma, sense la por que això ens aboqui a equivocacions irreparables, ja que, després de tot, el nivell mitjà de la nostra producció literària no és inferior a la realitzada en altres llengües peninsulars.

Arribo al punt final d'una llança trencada amb bona voluntat, si més no, a favor d'una comprensió que abasti tots els elements comprovables. M'excuso de la llargària del pal d'aquesta llança i de la seva punxa oscada, amb el desig que algú més ben armat ajudi a enfonsar el mur que encara s'alça entre els períodes d'abans i de després de la guerra. Els joves, particularment, mereixen d'ésser informats tot advertint-los que no ho han d'esperar tot de segones o de terceres veus: aquella etapa tan interessant anterior al conflicte és oberta a llur curiositat. És bo que l'estudiïn directament i que en facin deduccions per compte propi; aproximar-se als homes i a les obres que la van configurar —amb tota la severitat crítica que calgui, però també amb una total coneixença— els evitarà salts i batzegades gratuïts.

Una part important d'aquella generació viu i treballa entre nosaltres. Si no ressentits, alguns dels seus homes se senten decebuts, a mi em sembla que amb raó, perquè no hauríem arribat a cap replà sense els graons que ells van construir. Dir-los ara que estaven distrets, que treballaren amb egoisme espiritual, sense saber ben bé si l'escala que bastien era per a evadir-se del temps o per a pujar en el temps, és injust i no correspon a la veritat.

Entrem en una fase on és possible d'analitzar serenament i amb una llibertat que s'amplia a poc a poc la nostra història recent. Seria lamentable que comencéssim de fer-ho sota la impressió dels comunicats de pau que substituïren els comunicats de guerra. La joventut actual ha de saber ben bé que van fer i què van aconseguir aquells homes *històrics*; el món que provaren de construir no es va desintegrar per l'ús de materials de baixa qualitat, sinó perquè un doll que havia nascut lluny d'ells es convertí en riuada.